

A bírósági közvetítés jelene és helye az új Polgári perrendtartás koncepciójában

1. Bevezetés

Gyakorló bírósági közvetítőként ma még sokszor találkozom a kérdéssel, hogy miért feladata a bíróságnak a közvetítés szerepét is felvállalni. A bíróság az igazságszolgáltatás intézményesült rendszere, vajon hogyan fér ebbe bele egy látszólag más megközelítést, szemléletmódot igénylő „intézmény”. A bírók a tárgyaláson egyébként is az egyezség megkötésére törekszenek. Csakhogy a bíró által jóváhagyott egyezség fogalma és a közvetítésben létrejött megállapodás fogalma korántsem egymással egyszerűen felcserélhető fogalmat jelentenek. Nemcsak a végeredmény, hanem az addig elvezető út is teljesen más lehet, az esetleges következményekről már nem is beszélve.

Érdekes lenne olyan statisztika készítése, amely annak mérésére szolgál, hogy a közvetítés során létrejött megállapodást a felek a későbbiekben milyen szinten tartják be, szükséges –e később visszatérniük a bíróságra, avagy a mediációban született megállapodás a vitájuk végleges rendezésének szerepét betöltötte.

Érdemes megvizsgálni, hogy a mediáció ma milyen szerepet tölt be a klasszikus bírósági munka kereteiben, tudja –e azt könnyíteni, hozzájárul-e más szemlélet kialakításához. Perjogi szempontból hogyan tudjuk, kell-e értelmezni a fél személyiségéből és sérelmeiből fakadó kérdéseket, mikor tulajdonítsunk ennek jelentőséget: hiszen akár valós tényekhez, bizonyítható történésekhez is kapcsolódhatnak.

A kérdésekre adott válaszokig a hatályos anyagi - eljárásjogi szabályok és az új Polgári perrendtartás vizsgálatának tükrében jutunk el. Nem a polgári eljárás és a mediáció menetének összehasonlítása a cél, hiszen az a mediáció módszertanának ismertetését bővebben igényelné. Azonban az anyagi-eljárásjogi szabályok vizsgálata mentén néha kitérőt kell tenni a mediáció működésének a mikéntjébe is éppen azért, hogy megfelelő helyen tudjuk kezelni. Ezen keresztül kaphatunk arra választ, hogy a (bírósági) közvetítés hogyan válik szerves részévé a polgári – peres eljárásnak, mely az a bemeneti szint, mind időben, mind jogszabályi struktúra szintjén, amely által a felek eljuthatnak a vitájuk leghatékonyabb szinten történő megoldásához.

A Pp. koncepcióhoz elvezető úton visszatekintéssel kezdem a közvetítés jogi szabályozásban történő megjelenéséhez.

A közvetítői tevékenységről szóló 2002.évi LV. törvény elfogadása óta a jogintézmény nagy utat tett meg azáltal is, hogy ágazati jogszabályokban is megjelent. A bírósági közvetítés intézményesítésével pedig újabb lendületet kapott, lassan kezd beszivárogni a felek és a jogi képviselők életébe is. A jogalkotási folyamatot nyomon követve láthatjuk majd, hogy az – az új Polgári perrendtartás koncepciójában is - következetesen azon irányba tart, hogy a bírósági közvetítés végleg megvesse a „lábát” a peres eljárás helyett/mellett.

2. Az alternatív vitarendezés jogi szabályozásának kibontakozása

„A mediáció egy olyan sajátos permegelőző, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, melynek célja a vitában érdekelt felek kölcsönös megegyezése alapján a vitában nem érintett, harmadik személy bevonása mellett a felek közötti vita rendezésének megoldását tartalmazó írásbeli megállapodás létrehozása.”¹

A mediáció célja tehát ebben a megközelítésben, a bíró szerepét is vizsgálva nem újdonság, ugyanis a peres eljárásban a bíró is külső, objektív szereplő. Azonban az eszköztára a bírónak és a közvetítőnek teljesen más.

2.1. A közvetítés külön törvényben történő megjelenése

A jogszabályi formát öltő, szabályozott mediáció első megjelenése a munkajog területén érhető tetten: az 1992. július 1-jétől hatályos - azóta már hatályon kívül helyezett - Munka Törvénykönyvének 195. § -ában.

A 102/1999. (XII. 18.) OGY határozat kérte fel arra a Kormányt, hogy a polgári jogi jogviták bíróságon kívüli rendezésének további lehetőségét vizsgálja meg, különös tekintettel a szerződési kikötésen alapuló permegelőző egyeztetések fórumainak kialakítására. A törvény indokolása szerint a jogviták bíróságon kívüli rendezésének szabályozása elsősorban azért került előtérbe, mert gyorsabb és olcsóbb megoldáson, a bíróságok tehermentesítésén túl hozzájárulhat a hazai vitakultúra - konfliktuskezelő kultúra kialakításához és megszilárdításához is.

Ezen előzmények után fogadta el az Országgyűlés 2002. december 17. napján a

---

1 Dr. Gyengéné dr. Nagy Márta: A mediáció az igazságszolgáltatásban, családjogi specialitások, PhD értekezés 2009. 6. oldal

közvetítói tevékenységről szóló 2002.évi LV. törvényt (továbbiakban:Kvtv.), melynek célja, hogy elősegítse a természetes személyek és más személyek személyi és vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült azon polgári jogviták rendezését, amelyekben a felek rendelkezési jogát törvény nem korlátozza.

A törvény preambuluma szerint: „Az Országgyűlés a polgári jogviták bíróságon kívüli rendezésének elősegítése érdekében a következő törvényt alkotja.”

Bíróságon kívüli vitarendezésről szól, a bíróságok munkájával tehát szinte semmilyen kapcsolata nem volt magának a törvénynek.

A közvetítói eljárás bevezetésénél elsődleges szempontként annak perelhárító jellegére helyezi a hangsúlyt, oly módon, hogy egy sajátos permegelőző, konfliktuskezelő, vitarendező eljárásra vonatkozó alapvető rendelkezések meghatározásával elősegítse a természetes személyek és más személyek személyi és vagyoni jogaival kapcsolatban felmerült azon polgári jogviták rendezésének szabályait, amelyekben a felek rendelkezési jogát törvény nem korlátozza.

A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. tv. 2002. évi IX. tv. 92. §-ával módosított 132. § (6) bekezdése alapján 2003. január 1. napjával hatályba léptek a gyermekvédelmi közvetítésre vonatkozó szabályok is.

A családjog egy részterületén, a gyermekkel való kapcsolattartás kérdésében pedig a 14/2003. (II. 12.) Korm. rendelet 11. §-ával beiktatott Gyer. 33 §-a vezették be az ún. gyermekvédelmi közvetítói eljárást.

A Kvtv-t a 2012. évi CXVII. törvény külön fejezetben bővítette ki az ún. bírósági közvetítéssel [38/A-38/B. §]. Ekként 2012. július 24. napja óta lehetőség van bírósági közvetítés igénybevételére is. A bírósági közvetítés fogalmát a törvény nem definiálja, a bírósági jelző valójában a bíróság keretein belül igénybevett „szolgáltatást” jelenti.

A bíróságon belül igénybevehető jellegre is csak az utal, hogy közvetítést az Országos Bírósági Hivatal elnöke által – a közvetítói szakmai képzés elvégzésének igazolását követően – kijelölt bírósági titkár, bíró és rendelkezési állományba helyezett bíró végezhet.

A Kvtv.41. §-a hatalmazza fel az OBH elnökét, hogy szabályzatban állapítsa meg a bírósági közvetítéssel kapcsolatos részletszabályokat. A szabályzat pedig nem a közvetítés, hanem a közvetítő fogalmát határozza meg, továbbá a közvetítő kijelölésének

módját határozza meg.

2.2. A közvetítói eljárás megjelenése a Polgári perrendtartásban

Az ágazati jogszabályokban² megjelenő szabályozást követte az eljárási szabályok változása is. Ugyanakkor 2012. július 24-ig a Pp-ben csak elszórtan találhatók a közvetítésre szabályok. Az eljárásjog – mivel maga a Kvtv. is bíróságon kívül vitarendezésként definiálja a közvetítést – ekkor még nem találja igazán rendszertani helyét a szabályozásnak.

Perköltségviselésre utaló szabályok: a Kvtv.41.§-a 2003. március 17. napjától iktatta be az eljárásjogi kódexbe a 80.§ (3) bekezdését. Mivel a Kvtv. a közvetítói eljárás keretében létrejött írásbeli megállapodáshoz végrehajthatóságot nem párosít, ezért a közvetítói eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben utóbb bírósághoz forduljanak. A megállapodás ellenére pereskedő felet azonban az utóbb kezdeményezett polgári perben a jogalkotó a perköltség viselésével szankcionálja.

A rendelkezés célja nyilvánvalóan az volt, hogy a közvetítói eljárásban létrejött megállapodást erősítse azáltal is, hogy a feleket a vállaltak betartására ösztönözze. Hiszen amennyiben valaki egy közvetítói eljárásban született megállapodás ellenére bírósághoz fordul - természetesen kivétel elképzelhető -, annak magatartása a jóhiszemű pervitel követelményével nehezen összeegyeztethető.

2009. január 1. napjától a perköltségviselés szabályát a Pp.80.§ (4) bekezdése akként módosította, hogy a pervittel összefüggésben felmerült költségek megfizetésére marasztalás a közvetítói eljárás folyamán felmerült költségekre is kiterjed.

A Pp. 121/A.§ változásai: Míg a perköltségviselésre vonatkozó szabályok a Kvtv. hatálybalépésével egyidejűleg bekerültek a Pp-be, addig egyéb szabályozás a közvetítésre vonatkozóan még évekig nem jelent meg. A perköltségviselésnél is inkább szankció jelleggel történik a szabályozás.

2009. január 1. napjától a 2008.évi XXX.tv. iktatta a kódexbe a 121/A §-át nemzetközi minták alapján azzal, hogy a jogi személyek egymás közötti pereiben célszerű a permegelőző eljárásokra nagyobb hangsúlyt fektetni. A cél egyrészt a perelőkészítő funkció volt, másrészt elterelésre is alkalmas volt.

---

² Az ágazati jogszabályok sorra szabályozták a közvetítés lehetőségét, pl.: A büntetőeljárásról szóló 1998.évi XIX.tv., az egészségügyi közvetítói eljárásról szóló 2000.évi XCVI.tv., a hagyatéki eljárásról szóló 2010.évi XXXVIII.tv.

A gazdálkodó szervezetek egymás közötti jogvitájukban a keresetindítás előtt kötelesek voltak igazolni, hogy a keresetindítás előtt megkísérelték a jogvita peren kívüli elintézését, a felperesnek pedig utalnia kellett a keresetlevélben arra, hogy a felek közötti jogvitában volt-e folyamatban közvetítői eljárás. A módosítás a bíróság kötelezettségévé tette, hogy – amennyiben annak sikerére esély mutatkozik, különösen, ha a felek bármelyike kéri – tájékoztassa a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről, és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól.

2011. március 1. napjától a 2010.évi CLXXXIII.tv. 106.§-a iktatta be ismételten a a Pp.121/A.§-t, a kötelező egyeztetés szabályait.

A 2013.évi CCLII.tv. ismét módosította a Pp.121/A.§-t azzal, hogy változatlanul a keresetlevél idézés kibocsátása nélküli elutasítási oknak minősül, ha a keresetlevél nem tartalmazza az arra való utalást és a bizonyítékok csatolását, hogy a jogi személy vállalkozások egymás közötti jogvitáiban a keresetlevél benyújtása előtt a felek megkísérelték a peren kívüli egyeztetést.

A Pp. 148. §-ában rendelkezik arról, hogy a bíróság a per bármely szakában megkísérelheti, hogy a felek a jogvitát vagy a vitás kérdések egy részét egyezséggel rendezzék. A 2014. március 15-től hatályos (2) bekezdés szerint bíróság - amennyiben annak sikerére esély mutatkozik, különösen ha a felek bármelyike kéri - tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lényegéről, igénybevételének lehetőségéről és ezzel összefüggésben a szünetelés szabályairól. Ha a felek a közvetítői eljárás során megállapodást kötnek, azt a bírósághoz egyezségként történő jóváhagyás végett benyújthatják.

2.3. A közvetítés anyagi jogi szabályozása, változások a 2013. évi V. törvény hatálybalépésével

A közvetítés anyagi jogi szabályozása az új Ptk. hatálybalépéséig nem jelent meg. Kizárólag a fentebb említett eljárási szabályokból következtethetünk arra, hogy a közvetítés intézménye már létezett. Az 1959.évi IV. tv. (régi Ptk.) azonban nem nevesítette, csak az ágazati jogszabályok, az eljárási és közvetítői törvény párhuzamos alkalmazásával kelt életre.

Ezekhez képest teljesen új elem, hogy a Ptk. két nagy területen megjeleníteni a közvetítést:

Egyrészt a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések lehetséges rendezési

útként, másrészt a szülői felügyelet körébe tartozó, a bontóper követően felmerülő (elsősorban a gyermeket érintő) vitás ügyekben, esetlegesen kötelezően.

A mediáció egyrészt tehát a válni akaró házastársaknak segít a kulturált válásban és a vitás kérdések megegyezéssel rendezésében, másrészt a gyermek érdekében segítséget nyújt a feleknek a gyermekkel kapcsolatos vitás kérdések békés rendezésében is.³

A törvény konkrétan szabályozza a konfliktus rendezésének alternatív lehetőségét, valamint azt, hogy kinek a kezdeményezésére kerülhet sor és mi a joghatása a mediációs eljárás eredményeként létrejött megállapodásnak.

Rögzíti, hogy a házastársak mind megromlott kapcsolatuk helyrehozatala (a „békítés”) mind a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések rendezése érdekében már a házassági bontóper megindítása előtt igénybe vehetik a közvetítést, de arra közös elhatározásukból vagy a bíróság kezdeményezésére a bontóper alatt is sor kerülhet. A közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodás pedig perbeli egyezségbe foglalható és ennek megfelelően - bírósági jóváhagyás esetén - az egyező akaratnyilvánításon alapuló bontás alapjául szolgál.

Ugyanakkor a Ptk-ban nevesített családjogi eseteken túl is lehetőség van a bírósági közvetítés igénybevételére minden olyan esetben, amikor azt a Kvtv 1.§ (3) bekezdése nem zárja ki. Annak azonban kiemelt jelentősége van, hogy az anyagi jogi szabályokban, azon belül is a családjogi könyvben fontosnak, indokoltnak tartotta a jogalkotó az erre vonatkozó külön szabályok kidolgozását.

A közvetítés önkéntes igénybevétele

A Ptk. Családjogi Könyve (CSJK) a házassági bontóperrel összefüggésben említi a vitás kérdések rendezése érdekében a konfliktuskezelő, vitarendező közvetítői eljárás igénybevételét, melynek célja harmadik személy (közvetítő) bevonásával mindkét fél számára elfogadható megoldás kimunkálása.

„Ptk. 4:22.§: A házastársak a házassági bontóper megindítása előtt vagy a bontóper alatt - saját elhatározásukból vagy a bíróság kezdeményezésére - kapcsolatuk, illetve a házasság felbontásával összefüggő vitás kérdések megegyezéssel alapuló rendezése érdekében közvetítői eljárást vehetnek igénybe. A közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodásukat perbeli egyezségbe foglalhatják.”

---

³ A Ptk. szabályozza a közvetítés intézményét a gyámhatósági eljárásban is, melynek részletszabályai szintén ágazati jogszabályokban kerültek kidolgozásra.

A közvetítésre a felek elhatározásából és a bíróság kezdeményezésére tehát egyaránt sor kerülhet, már a keresetlevél benyújtását követően. A közvetítői eljárás során a feleknek egymással, illetve a közvetítővel együtt kell működniük.

Azonban a Ptk. 4:22. § alapján a bíróság csak javaslatot tehet és nem kötelezheti a házastársakat mediáció igénybevételére, a felek elhatározásán múlik, hogy a közvetítői eljárást ténylegesen igénybe veszik-e.

A Kvtv. az eljárás két szakaszát különbözteti meg. Az első, úgynevezett közvetítői megbeszélésen a közvetítő tájékoztatja a feleket az eljárás lényegéről, menetéről, költségeiről. Ezt követően, amennyiben a felek kérik az eljárás folytatását, ezt a tényt aláírásukkal ellátott nyilatkozatban rögzítik. A megállapodást a közvetítő is aláírja. Ezután következhet maga az érdemi eljárás, ami - optimális esetben - a felek megállapodásával fejeződik be. Természetesen a bíróságnak a megállapodás jóváhagyásakor mérlegelnie kell azt, csakúgy mint minden más egyezség jóváhagyását. Az eljárás a gyakorlatban nem válik el ilyen élesen egymástól, az első találkozáskor már érdemben is lehet a problémáról beszélni. Sőt az esetek nagyobb százalékában az első találkozás után megállapodás is születik.

A Ptk. válással kapcsolatos vitás kérdések rendezésével összefüggésben történő szabályozása összhangban van az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának a családi közvetítésről szóló R (98) 1. sz. Ajánlásával, mely a közvetítés bevezetését javasolja a tagállamoknak.

A kötelező közvetítői eljárás

A Ptk. 4:172. §-a szerint a bíróság indokolt esetben kötelezheti a szülőket, hogy a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása érdekében - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - közvetítői eljárást vegyenek igénybe.

A kötelező közvetítés bevezetése a Kvtv. ismételt módosítását is szükségessé tette. A törvény 2014. március 15-től hatályos IV/B. fejezete rendelkezik a kötelező közvetítői eljárásról, melynek keretében a 38/E-38/F. § a felek kötelezettségeire, a 38/G-38/H. § pedig a közvetítő feladataira állapít meg speciális szabályokat.

A közvetítői eljárás tekintetében a kötelezés némi magyarázatra szorul.

Az önkéntes (voluntary), kötelezően választható (mandatory) és kötelező (compulsory)

mediáció szerinti osztályozás szerint a magyar szabályozás a mandatory mediationhoz áll közel: a kötelezés nem a közvetítói eljárásban való részvételre vonatkozik, hanem arra, hogy a felek a közvetítőhöz forduljanak és egy ún. első megbeszélésen részt vegyenek, azaz együttműködési kötelezettség terheli őket.

A szülői felügyelet gyakorlásának rendezése során az érintett gyermek érdekében minden lehetőséget, eszközt meg kell ragadni a szülők közötti együttműködési készség megteremtése (növelése) érdekében. A kiskorú gyermeknek ugyanis alapvető érdeke, hogy a szülők a lehetőséghez képest - gyermekük bevonásával - közösen, megegyezéssel döntsenek a szülői felügyelet jövőbeni gyakorlásáról, tekintettel arra is, hogy szülőtársakként továbbra is együtt kell működniük, minimálisan a gyermek sorsát érintő lényeges kérdések eldöntésében.

Amennyiben tehát a bíróság a feleket közvetítói eljárás igénybevételére kötelezi, a feleknek (jelen esetben a szülőknek) - vitájuk megállapodással történő lezárása céljából - közvetítőhöz kell fordulniuk, melynek keretében az első közvetítói megbeszélésen részt kell venniük. A gyakorlatomban nem fordult még elő, hogy a kötelezés következtében megjelent felek ne lettek volna együttműködőek. A felfüggesztő határozat kézhezvételét követően rövid időn belül minden esetben jelzéssel élnek felém.

A bíróság által elrendelhető kötelező közvetítés szabályai miatt a Pp. módosítására több helyen sor került. Így például a kötelező közvetítés bevezetése indokolta többek között "A bíróság feladatai a polgári perben" című rész [8. § (6) bekezdés], illetve a perköltség szabályainak (80. §) módosítását, valamint a tárgyalás felfüggesztéséről szóló 152. § kiegészítését is. Ez utóbbi rendelkezés alapján, ha a bíróság kötelező közvetítói eljárás igénybevételére kötelezi a feleket, akkor egyidejűleg a per tárgyalását felfüggeszti. A felfüggesztéssel egyidejűleg történő – a bíróság részéről adandó - tájékoztatási kötelezettséget a Pp. 2015. július 1-től hatályos 152.§ (3) bekezdése tovább bővítette.

A Pp. 75. § (2a) bekezdése értelmében a perköltséghez tartozó költségekhez hozzászámítandó a fél kérelmére a közvetítő költségei és díja, valamint a fél egyéb, a közvetítói eljárásban szükségképpen felmerült költségei.

A Pp. 80. § (4a) és (4b) bekezdései szerint pedig a bíróság a pernyertességtől, pervesztességtől függetlenül kötelezheti a felet az ellenfél közvetítói eljárásban szükségképpen felmerült költségeinek megtérítésére, ha a kötelező közvetítói eljárásban létrejött megállapodás a jogszabályoknak megfelel és a fél e körülmény ellenére a perben nem köt egyezséget.

A kötelező közvetítői eljárás eredményessége érdekében felfüggesztett tárgyalást folytatni kell, amennyiben bármelyik fél igazolja, hogy a közvetítői eljárás befejeződött, illetve az első közvetítői megbeszélésen részt vett, de a közvetítői eljárás nem indult meg, vagy a közvetítői eljárás igénybevételére kötelező határozat közlésétől számított két hónap telt el anélkül, hogy a felek akár a közvetítői eljárás befejeződésére, akár az első közvetítői megbeszélésen való részvételre vonatkozó igazolást csatoltak volna, amit a közvetítő állít ki. Ha a közvetítői eljárás igénybevételére kötelező bírósági határozat közlésétől számított két hónapon belül a megindított közvetítői eljárás várhatóan nem fejezhető be, és a felek ennek tényét legkésőbb a határidő lejárta előtt 8 nappal a bíróságnak közösen bejelentik, a tárgyalás mindaddig nem folytatható, amíg a közvetítői eljárás be nem fejeződik.

A fenti rendelkezések az eljárás elhúzódásának megakadályozását célozzák, ugyanakkor közös kérelemre a megállapodás érdekében lehetőséget biztosítanak kivételesen arra is, hogy az eljárás felfüggesztése két hónapot meghaladóan is hatályban maradjon.

Amennyiben a közvetítői eljárás eredményre vezet és a felek megállapodást kötnek (adott esetben a szülői felügyelet gyakorlásáról, vagy az ezzel összefüggő részjogosítványokról), azt a bírósághoz egyezségként történő jóváhagyás végett benyújthatják, melynek jóváhagyásáról a bíróság a gyermek érdekének elsődlegessége mellett dönt.

3. A bírósági közvetítés eredményei a számok tükrében

A bírósági közvetítés megjelenéséig – a gyermekvédelmi közvetítés kivételével⁴ – kizárólag piaci alapon lehetett közvetítőhöz fordulni. A névjegyzékbe felvett közvetítőket – a Kvtv. 15.§-a alapján - évente statisztikai jelentési kötelezettség terheli az Igazságügyi Minisztérium felé a tárgyévben lefolytatott közvetítői eljárásokról, az eljárások során létrejött megállapodások számáról, az eredménytelenül zárult eljárások számáról (az ok megjelölésével) és a vita jellegéről.

Az Országos Bírósági Hivatal adatai szerint 2013-ban, az első olyan évben, amikor éves szinten volt mérhető számszakilag a bírósági közvetítés, 210 lefolytatott eljárásból 108 megállapodással zárult. 2014-ben már 656 eljárást folytattak le a közvetítők, melyből 363 esetben írtak alá megállapodást a felek.⁵

---

⁴ A gyermekvédelmi közvetítésről a Ptk. és a Gyvt. rendelkezik, melyről jelen írás keretei között nem esik szó.

⁵ OBH statisztikai adatok

4. Az új Polgári perrendtartás szükségessége:

„Új polgári perrendtartást szükséges megalkotni, mivel - a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény, bár már nem az úgynevezett szocialista perjogot tartalmazza, alapvető szabályozási elemei mégis behatárolják a módosítási lehetőségeket, és nem adnak lehetőséget a perjog továbbfejlesztésére, korszerűsítésére; - a több mint 100 módosítás már koherencia-zavarokat, értelmezési nehézségeket okoz; - az elmúlt években megújult a szabályozási környezet, új bírósági szervezeti és jogállási törvény, valamint új Polgári Törvénykönyv került elfogadásra.”⁶

Az 1267/2013.(V.17.) Kormányhatározat rendelte el a Pp. átfogó korszerűsítésére irányuló munkálatokat.

A koncepció összeállítása céljából 22 munkabizottság dolgozott, melyek közül egy, az alternatív vitarendezési módokkal foglalkozott.

A kormányhatározat 3. pontja szerint az elkészült koncepció alapján 2016. negyedik negyedévére kell kidolgozni az új polgári perrendtartás normaszövegét és a Kormány elé terjeszteni.

A koncepció még nem normaszöveg. Egy sor eldöntendő és finomítandó kérdés adódik majd a kodifikáció során. Azonban a mediáció szintjén érdemes átgondolni a peres eljárás helyett vagy mellett betöltött szerepét, amelynek már a koncepció kialakításakor körvonalazódnia kell.

„A modern társadalmak a magánjogi konfliktusok kezelésének sokféle módszerét ismerik: a mediációtól a választottbíráskodáson át az állami igazságszolgáltatásig. Az állami igazságszolgáltatás letéteményese a bírósági szervezet.”⁷

Az anyagi - eljárásjogi szabályok érvényre juttatása, a felek rendelkezési joga - bírói aktivitás olyan fogalom párok, melyen keresztül vizsgálható, hogy hogyan integráljuk a Pp-be a mediációt:

Milyen aktív szerepet vállal a fél, a bíróság, mire terjednek ki a kötelezettségeik, jogosítványaik: ezek mind befolyásolják az alternatív vitarendezés igénybevételének lehetőségét és mikéntjét.

---

⁶ Az új Polgári perrendtartás koncepciója 2. oldal

⁷ Németh János-Varga István: Egy új Polgári perrendtartás alapjai, HvgOrac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2014. 79. oldal (a továbbiakban: Németh-Varga)

A koncepció szerint elvárás az, hogy tisztességes eljárás keretében, ésszerű időn belül döntés szülessen az ügyekben.

E cél elérése érdekében az előterjesztő a következő szabályozási célokat és elveket határozza meg, pl.:⁸

- „ - a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítása,
- új alapelvek a hatékonyság szolgálatában,
- a perkoncentráció elvének hangsúlyos érvényesítése,
- a perelterelést, a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítése,
- osztott perszerkezet bevezetése,
- a peres eljárás perelőkészítő szakra és érdemi tárgyalási szakra bontása, a perelőkészítés szerepének erősítése,
- a perelőkészítő szakasz lezárásával rögzülő kereset, viszontkereset, beszámítási kifogás, bizonyítási indítványok a perkoncentráció érdekében (ezt követően ezek változtatása csak kivételesen, a törvény által meghatározott feltételek teljesülése esetén lehetséges),
- a perkoncentrációt biztosító, az elsőfokú bemeneti szintek sajátosságaira tekintettel kialakított eltérő eljárási szabályok.”

A koncepcióból azért is indokoltnak tartottam részletesen idézni a célokat, hogy láthassuk azt, hogy a jogszabályalkotás indokai között nevesíti a perelterelést, a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítését. A koncepció az alternatív vitarendezést nevesíti a tekintetben, hogy annak jelenlegi – külön törvényben megjelenő - szabályozásán nem indokolt változtatni. Míg tehát maga a koncepció az esetleges alternatív vitarendezésnek itt kiemelt jelentőséget tulajdonít, azt a kodifikáció során a normaszövegben nem kívánja megjeleníteni.

4.1. A koncepció szerint a Pp. célja, alapelvek:

Mi az eljárásban a peres felek feladata, kötelezettsége? Mindezeket érdemes-e alapelvi szinten kidolgozni? A bíróság feladatát jelenleg a Pp. 2-8.§-a tartalmazza, utalva a törvény célját meghatározó 1.§-ban foglaltakra. A törvény a bíróság feladatává teszi az

---

⁸

Az új Polgári perrendtartás koncepciója 3. oldal

alapelvek érvényesítését. (1.§, 2.§ (4) bek.)

A hatályos szabályozás szerint a polgári perekben érvényesülő alapelvek, az ún. igazságszolgáltatási alapelvek és a polgári perjog ún. sajátos alapelvei több helyen is megjelennek: az Alaptörvényben, a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvényben (a továbbiakban: Bszi.), a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvényben (a továbbiakban: Bjt.) és a Pp.-ben egyaránt.

Egyes rendelkezések különböző részletességű, illetve specializált szabályozással megjelennek két vagy akár mindhárom jogforrásban is, mint például a tisztességes eljárás és a nyilvánosság elve. Az Alaptörvény rendelkezik pl. a törvény előtti egyenlőség elvéről, a bírósághoz fordulás jogáról, a tisztességes eljáráshoz és az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jogról (perhatékonyság elve), a nyilvánosság elvéről, a jogorvoslathoz való jogról.

A Bszi. rendelkezik pl. a bíróság előtti egyenlőség elvéről, a végleges vitarendezés elvéről.

A Pp. „Alapvető elvek” című fejezetében rendelkezik a tisztességes eljáráshoz és az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jogról (perhatékonyság elve) [Pp. 2. § (1) bekezdés], a rendelkezési elvről, ami alapvető szinten megjelenik a kérelemre történő eljárás és a kérelemhez kötöttség elvében [Pp. 3. § (1) és (2) bekezdés], a tárgyalási elvről [Pp. 3. § (3) bekezdés], a szabad bizonyítás elvéről [Pp. 3. § (5) bekezdés].

A koncepcióban alapkérdésként merül fel, hogy mely alapelveknek kell érvényesülniük az új polgári perrendtartás megalkotása során, illetve mely alapelvek kerüljenek rögzítésre a törvényben és hol.

A koncepció szerint a kódex feladata csak a polgári per sajátos alapelveinek megjelenítése, míg az igazságszolgáltatás egészére érvényes alapelvek megjelenítése az Alaptörvényre és a Bszi-re tartoznak.

A koncepció szerint szükségtelen külön kiemelni pl. a tisztességhez eljáráshoz való jogot, a nyilvánosság vagy az anyanyelv használatához való jogot. Ugyanis pl. a tisztességes eljáráshoz és az ésszerű időn belüli eljáráshoz való jog elvének megsértése esetén álljon rendelkezésre szankció, de azt nem a polgári per keretei között érvényesítsük, hanem más jogforrás keretei közé indokolt beilleszteni.

A törvény elején külön fejezetben elvi éllel mindössze néhány alapvető (vezérlő elvek)

szükséges megjeleníteni, mintegy kiemelve, melyek a kódex legfontosabb rendező elvei. Ezek, illetve indokaik a következők: ⁹

„- a rendelkezési elv: ezen elv rögzítésével változatlanul kinyilvánításra kerülne, hogy a perbevitt jogok felett a felek rendelkeznek,

- a perkoncentráció elve és az együttműködés elve, melynek érvényesülését szolgálja a felek oldaláról a felek eljárás-támogatási kötelezettségének előírása,

-a bíróság oldaláról pedig az anyagi pervezetés, a perszervezés,

- a jóhiszemű pervitel elve: ezen elv jelenlegi megfogalmazásához képest annyiban lehet indokolt változtatni, hogy a mainál hangsúlyosabban kerüljön megfogalmazásra a fél igazmondási kötelezettsége, hangsúlyozva, hogy a jóhiszemű eljárás megkövetelése a hatékony és gyors eljárások fontos biztosítéka, amelyet következetesen az eljárás teljes tartama alatt meg kell követelni.”

A hatályos Pp. I. fejezetében jelenleg nevesített további alapelveknek azonban a koncepció szerint (pl. a kérelemhez kötöttség, a fegyveregyenlőség elve, a tájékoztatási kötelezettség vagy a szabad bizonyítás elve) az általános szabályok között vagy az egyes jogintézményekre irányuló szabályozás között kellene megjeleníteni.

Ekként a célokhoz, alapelvekhez mérten fontos a bíróság feladatának újrafogalmazása, a felek és a bíróság feladatának és közvetítés időbeli (fázisbeli) megjelenésének vizsgálata.

A koncepcióban nincs arra egyértelmű válasz, hogy a bírósági közvetítés melyik szinten, mikor lép be a peres eljárás helyébe. Hangsúlyozza ugyan jelentőségét, de elképzelés nem körvonalazódott ennek megtestesítésére.

Talán erre magyarázatul szolgál az, hogy a koncepció alapvetően a peres eljárás keretei között szabályozandó kérdések megválaszolását célozza. Míg a bírósági közvetítésnek inkább perelaterelő és permegelőző funkciót tulajdonít.

Véleményem szerint azonban addig, amíg az egyes közvetítése vonatkozó szabályok csupán utaló jelleggel, szétszórtan jelennek meg a jogszabályban, addig az intézmény nem kapja meg rangját, mindig csak inkább a pert valamilyen értelemben vett helyettesítő intézmény marad.

---

⁹ Az új Polgári perrendtartás koncepciója, 67. oldal

Azért sem mindegy, hogy melyik szakaszában lép be a mediáció, mert jelenleg másodfokú eljárás keretei között sem kizárt. Azonban a koncepció szerint a peres eljárást két részre kell osztani: perelőkészítő vagy állítási és érdemi vagy bizonyítási szakaszra.¹⁰

Az állítási szakasz a jogállítások és a tényállítások előterjesztésének színtere, ami után amennyiben bizonyítás nem szükséges, a per akár be is fejezhető, pl. egyezség jóváhagyásával is. Az állítási szakasz befejezéséig a per „alakul”, ún. peralakító tárgyalás(ok)nak nevezhetjük az addigi cselekményeket. Ez a szakasz szolgál arra, hogy a bíróság tisztázza a felekkel a bizonyítási szándékaikat és felhívja őket bizonyítási indítványaik előterjesztésére.

Tekintettel arra, hogy csak az állítási szakasz átlépése után kezdi meg a bíróság az ügy érdemi elbírálását, különös jelentősége van annak, hogy hol lépteti be a bíró vagy kéri a felek a közvetítést.

A koncepció arra sem utal, hogy az eljárás ilyen szoros szakaszolásba belefér-e az, hogy még a bizonyítási szakaszban is választhatják a felek közvetítést. Amennyiben a jelenlegi szabályozás azon logikáját követi majd az új normaszöveg is, hogy a bíróságnak feladata lesz az eljárás során végig a felek békés vitarendezését elősegíteni, nem lesz akadálya ezen szakaszban sem a közvetítés igénybevételének. Azonban a feltárt bizonyítékok tükrében már körvonalazódhat a felek között – a mérlegelést igénylő kérdések kivételével – a pernyertes - peresztes pozíció. Ekként valamelyik fél részéről visszaélésre is okot adhat.

A közvetítő és a bíró felelőssége is fennáll abban, hogy a tisztességes eljárás elvéből fakadóan ne engedje a közvetítés eszközként történő felhasználását.

A koncepcióban megjelenik az az igény is, hogy a jogvitát ugyanúgy végleges jelleggel és a felek megegyezésére zárja le, akár a közvetítés. Ezt az ún. anyagi pervezetés révén kívánja elérni.

Az anyagi pervezetés fogalma Franz Kleinre vezethető vissza: „a bíróság kitanítási, kérdezős, nyilatkozattételre felhívó feladatait foglalja össze. Ezek közös célja, hogy a felek megtegyenek minden olyan nyilatkozatot, amely szükséges a vitás tényállás és a jogvita tisztázásához, a peranyag kimerítő tárgyalásának az előkészítéséhez.”¹¹

---

¹⁰ Németh - Varga 395. oldal

¹¹ Németh - Varga 72. oldal

Az alaki pervezetés (formális pervezetés) körében a bíró megnyitja, vezeti és berekeszti a tárgyalást, kihallgatja a tanút, a rendfenntartás körében tesz intézkedéseket, kihirdeti a határozatokat stb.

Az anyagi pervezetés célja és értelme, hogy elkerülhető legyen az, hogy a vitában olyan döntés szülessen, mely nem véglegesen zárja le a jogvitát. Az anyagi pervezetés hiánya arra vezethet, hogy egy jogvita ténylegesen nem nyer végleges rendezést, hanem fennmarad egy újabb per indításának lehetősége.

A hatályos Pp. alapján is végez a bíróság anyagi pervezetést, pl. amikor előmozdítja a felek egyezségkötését, amikor gondoskodik arról, hogy a felek és a per többi résztvevője jogaikat rendeltetésszerűen gyakorolják és perbeli kötelességeiknek eleget tegyenek. A bíróság anyagi pervezetésének egyik lényeges megnyilvánulását, az egyezség előmozdítása érdekében végzett tevékenységet nevesíti a Pp. 355. § (1) bekezdése a munkaügyi perek körében, amikor akként rendelkezik, hogy „az elnök a jogvita egészét - az összes körülmény szabad mérlegelésével - a felekkel megtárgyalja.”

4.2. A közvetítői eljárás, mint perelaterelő, permegelőző eljárás

A koncepció a perelaterelő és megelőző eljárások közül a közvetítéssel együtt kezeli pl. a választottbírói eljárást és a fizetési meghagyásos eljárást is. Amit ha a szó szoros értelmében vizsgálunk, valóban jogos is lehet ezeket egy körben kezelni, azonban az egyes jogintézményeket külön - külön ismerve érzékelhetjük, hogy azok teljesen másra hivatottak és más funkciót töltenek be.

A fizetési meghagyásos eljárásnak alapvetően permegelőző funkciója van, hiszen ellentmondás hiányában a jogerős fizetési meghagyás ítélet hatályú. A választottbírói eljárás a rendes bírósági szervezeten kívül zajlik, esetleg annak végrehajtási szakasza kerül a törvényszékek elé.

Mindezekkel szemben a bírósági közvetítés bírósági eljárást feltételez.

A fentiek miatt indokolt az egyes intézmények árnyaltabb kezelése.

A közvetítői eljárás konfliktuskezelő, vitarendező eljárás, amelynek célja megállapodás létrehozása. Ezen megállapodás azonban eltér attól, mint amikor a felek a kötelemből eredő vitás kérdéseket megegyezéssel úgy rendezik, hogy kölcsönösen engednek egymásnak, vagy valamelyik fél egyoldalúan enged követeléséből (a Ptk. V 6:27. § (1)

bekezdése). A cél legjobb esetben is csak kompromisszum létrehozása, az eredmény pedig - a bíró által irányítottan - a felek pozícionális egyezkedése folytán születik meg.

A közvetítői eljárás során ugyanis nem az történik, hogy igényeikből a felek engednek. Éppen ellenkezőleg: a jövőbeni együttműködéshez szükséges igényeiket alakítják ki, és felismerik azoknak a másik fél igényeivel több ponton való egybeesését.¹²

A fentiekre tekintettel van kiemelkedő jelentősége a közvetítői eljárás igénybevétele ösztönzésének, elősegítésének, mivel annak jelentős perelaterelő hatása van. E perelaterelő hatásnak az új polgári perrendtartás kialakítása tekintetében a jelentősége abban áll, hogy a kiemelt célt – a perek ésszerű időn belüli befejezését – a bíróságok ügyterhének csökkentése is elősegítheti. Annak érdekében, hogy a közvetítői eljárás be tudja tölteni perelaterelő szerepét, szemléletváltás szükséges, amelynek irányába a közelmúltban több lépés is történt – a bírósági közvetítés megteremtése és a kötelező közvetítés bevezetése egyes ügyekben –, amelyekre alapozni lehet, illetve amelyek a továbbfejlesztés irányait is meghatározhatják.

4.2.1. A per és a mediáció

A per során a felek konfliktusa jogvitára leszűkülve jelenik meg. A perben végig az eljárási és anyagi jogszabályok által megszabott keretek között mozoghatnak:

A bíróság kérelemhez kötött, amely egyúttal a kérelem kimerítésnek a követelményét is jelenti. (Bár az új Ptk. már inkább a jogcímhez kötöttséget fogadja el.) A bíróság csak annyiban és csak akkor működik közre, amikor és amennyiben a felek azt kérik.

A peres eljárás megindításakor már a keresetlevélben a jog által kezelhető formában kell megfogalmaznia a feleknek a kérésüket, megjelölni a kereseti kérelmük jogalapját. Amennyiben a kereseti kérelmük a polgári perrendtartás szabályai szerint hiányos, nem felel meg a Pp. 121.§-a rendelkezéseinek, a bíróság azt idézés kibocsátása nélkül utasítja el.

A bíróság a bizonyítás, a jogalap és jogcím szerinti érvrendszer mentén halad. A pert lezáró bírói döntés is a jogvita keretei között rendezzi a konfliktust.

A mediáció keretei eleve másképp alakulnak. Nem kizárólag jogilag releváns tények

---

¹² Ez már a mediáció módszertanának alapja. A jelenből kiindulva a jövőre fókuszálunk és nem terápiás munkát végzünk.

felsorakoztatásán keresztül, párbeszéddel, saját ügyüket a kezükbe véve hozzák létre a felek a nyerő-nyerő végeredményt. A mediációban a konfliktus megoldásába be lehet vonni a perben félként részt nem vevő, ún. „segítő” személyt is.

A közvetítés tekintettel arra, hogy nem minden esetben meríti ki a keresetet, alkalmas részkérdések megválaszolására is. Bizonyos kérdéseken történő túllendülés már elősegíti a továbblépést. Előfordul, hogy mindenben nem is tudnak megegyezni, azt a bíróságra bízzák.

Ugyanakkor túl is terjeszkedhetnek a kereseten, melynek kapcsán tisztában kell lenniük, hogy az vagy azért nem végrehajtható mert a döntés abban eleve nem bírósági útra tartozik vagy mivel a kereset nem tartalmazza, azt a bíró – kérelemhez kötöttség miatt - nem hagyhatja jóvá.

4.2.2. A közvetítés rendszertani elhelyezkedése

Az alternatív vitarendezés szabályai közül a koncepció a továbbiakban is a külön törvényben történő szabályozás mellett teszi le a voksát.

A jelenlegi szabályozásunk szerint a közvetítői eljárás szabályozása is külön törvényben történik.

Több országban ismerte el a közvetítés megnövekedett szerepét a jogalkotó azzal, hogy a perjogi kódexben külön fejezetet szentel neki:

pl. Belgiumban a Code Judiciaire hetedik része ”A mediáció” címet viseli. Az általános szabályok lefektetésén túl tartalmazza a bíróságon kívüli és bírósági közvetítés szabályait is. A bíróság a per bármely szakaszában elrendelhet a felek kérelmére a mediációt.

Dániában az Administration of Justice Act 27. Fejezete kifejezetten a polgári ügyekre kiterjedő bírósági mediáció szabályait fekteti le. A közvetítő bíró is lehet, ilyen kinevezés esetén.

A francia Code de procédure civile 1996. óta szintén szabályozza a mediációt. A bíró a felek egyetértésével egy harmadik személyt rendelhet ki abból a célból, hogy a feleket meghallgassa, álláspontjukat ütköztesse a konfliktus megoldása céljából. A kódex a feleket kifejezetten a peren kívüli megoldás felé tereli.

A közvetítés szabályozása külön törvényben történik pl.: Ausztriában, Csehországban és Hollandiában.

Amellett, hogy külön törvénnyel rendelkezünk a közvetítésre vonatkozóan, az új polgári perrendtartás normaszövegében szerepének erősítésére további eszköz áll rendelkezésre: pl. külön alapelvi szinten kaphatna helyet a közvetítés, ennek hiányában legalább külön fejezetet érdemelne. Ez a szabály sokkal egyértelműbb és egyirányba mutatóbb lenne, mint az, amelyből kifolyólag valószínűleg sokan nem is találják a közvetítés helyét a polgári eljárásban.

4.2.3. A mediáció és a perjog viszonya

A külön törvényben való elhelyezés mellett indokolt a mediáció és a perjog viszonyának vizsgálata is. Kérdés, hogy a perindítás általános feltételeként szabályozza-e az új kódex a mediációt, történjen-e mediációra „kényszerítés” vagy a perindítás esetén eleve vélelmezzük azt, hogy arra azért került sor, mert a mediáció sikertelen volt, illetve eleve elvetették ennek a lehetőségét. Ekként a feleknek teljesen megmarad az önrendelkezése.

Bármelyik megoldást is választják majd a kodifikáció során és fogadja el a jogalkotó, véleményem szerint fontos, hogy a per és a peren kívül egyezség között átjárhatóság legyen.

A kötelező közvetítés megjelenésével épültek be arra vonatkozóan konkrét eljárásjogi lépések a Pp-be annak érdekében, hogy az eljárás felfüggesztésről rendelkezzen a bíró, valamint megadja annak időbeli keretét is. Tehát a kötelező közvetítésre vonatkozó szabályok megosztottan vannak jelen a Pp-ben és Kvtv. -ben.

Sem a Pp., sem a Kvtv. ettől tovább és mélyebben nem részletezi az eljárás menetét. Konkrét eljárási szabályok nincsenek arra kidolgozva, hogy pl. az önkéntes kérelem esetén ki lép kapcsolatba a felperessel, hogyan értesül minderről az alperes.

A Kvtv. felhatalmazása alapján született - a bírósági közvetítésről és a kijelölés feltételeiről szóló 11/2014. (VII. 11.) - OBH utasítás pl. a bírósági közvetítő igazgatási feladatának, a közvetítés koordinációjának, a bíróság tájékoztatási kötelezettségének ad ugyan keretet, azonban ezek olyan szabályok, melyeket tartalommal az egyes törvényszékek töltöttek fel, különböző megoldásokat alkalmazva.

Ma már a bíró ajánlása révén, legtöbbször a keresetlevél kézbesítésével egyidejűleg a felek írásbeli tájékoztatást kapnak a mediációról. Amennyiben a felek ilyen tájékoztatást kapnak, ez egyúttal azt is jelenti, hogy a bíró alkalmasnak látja ügyüket mediációra, mely a családjogi esetekben már szinte automatizmusként működik. Amennyiben a bíró csak az első tárgyaláson ismerteti a közvetítés lehetőségét a felekkel, a gyakorlat azt mutatja,

hogy a felek azonnal megfontolják, elfogadják annak lehetőségét, hogy peren kívül próbálkozzanak. Ez utóbbi esetben a bíró miután személyesen tudja felmérni a felek igényét, maga is biztosabb képet kaphat arról, hogy jó irányba tereli az eljárást a közvetítés lehetőségének felajánlásával.

5. Javaslatok

A közvetítésre utalható ügyek felülvizsgálata az ügycsoportok, továbbá az önkéntes és kötelező mediáció tükrében:

A Kvtv.1.§ (3) bekezdés határozza meg a közvetítésből kizárt ügyeket. Véleményem szerint felülvizsgálandó azon ügyek köre, amely közvetítésre utalhatóak, pl. a sajtóhelyreigazítási perek indokolatlanul kerültek ki abból a körből, hiszen lehet érzelmi töltete is.

Vizsgálható olyan oldalról is a kérdés, hogy mely ügycsoportokban alkalmazható vagy kötelezően alkalmazandó: azon ügycsoportok, amelyek tipikusan konfliktuscentrikusak, illetve jövőbeni együttműködést feltételeznek a felek részéről, csak nyerhetnek azzal, amennyiben igénybeveszik a közvetítést. Ennek tükrében tehát érdemes átgondolni az önkéntes jelleggel igénybevehető és kötelezően alkalmazandó mediációs eljárások körét.

A kötelező jelleggel azonban óvatosan kell bánni, nehogy a párbeszédre „kényszerítés” miatt a mediáció a lényegét veszítse el. A kötelezés körében a bíró felelőssége nő meg, amikor nem eszközként használja azt. A felek oldalán ugyanakkor semmilyen lehetőség nincs a mediáció kikerülésére, amennyiben a bíró arra kötelezte őket. Bár a kötelezés a közvetítő előtti megjelenésre szól és nem az egész eljárás lefolytatására, jogorvoslati lehetősége nincs a feleknek, a felfüggesztő végzés pervezető jellege miatt. A jogorvoslat körében azonban nem a fellebbezés lehetőségére gondolok, csupán arra, hogy a félnek valóban nincs más választása.

Az önkéntesség-kötelezés kérdését más aspektusból is meg lehet vizsgálni, amikor az ügycsoportok meghatározása mellett/helyett a felek viszonyát mérné fel a bíró. pl. A nem családjogi tárgyú ügyeknél az egymással (közeli) hozzátartozói viszonyban álló peres feleknél megfontolandó a kötelezés. Esetükben tipikusan a családi kötelék és a hosszabb távú együttműködés miatt lehet fontos nem csupán jogi síkon megoldani a vitát.

A közvetítői megállapodás végrehajthatósága:

Vajon a közvetítés során létrejött megállapodás mellé társítsunk-e közvetlen

végrehajthatóságot? A mediáció során a jogi garanciák és jogkövetkezmények helyett sokkal nagyobb hangsúllyal vannak jelen az érzelmi/ pszichológiai vonatkozások, melyet a megállapodás is tükröz. Magába a megállapodásban eleve többször kerül bele olyan momentum, ami nem kikényszeríthető. Ennek oka egyszerűen az, hogy nem jogi kérdésben foglalnak állást a felek, csupán egymás felé nyilvánítják ki szándékukat. Bár létezik olyan gyakorlat is, ahol ezeket a pontokat a közvetítő eleve külön szövegezi meg, a bíróság elé egyezség formájában történő jóváhagyás céljából benyújtandó okiraton túl. Tapasztalatom szerint az önkéntes megállapodásokat nagyobb valószínűséggel tartják be. Ugyanerre a következtetésre juthatunk ha elméleti szempontból közelítjük meg a kérdést: ha a mediáció alapelvehez, az önkéntességhez nyúlunk vissza, az önkéntesen betartandó megállapodás elhű megoldás, melyet a bírósági jóváhagyása „csak” szentesít.

Az EU Közvetítői Irányelv¹³ 6. cikkének (2) bekezdése rögzíti, hogy a közvetítői eljárás eredményeként létrejött megállapodást bíróság vagy más hatóság nyilváníthatja végrehajthatóvá. Az Irányelv sem azt ajánlja, hogy a közvetítő által szerkesztett okirat lehessen közvetlenül végrehajtható. Sőt, az Irányelv (19) bekezdése tovább megy és a nemzeti jogalkotáshoz fűződő iránymutatáson túl azt is kiemeli, hogy a tagállamoknak biztosítaniuk kell a végrehajthatóvá nyilvánítás lehetőségét: ehhez azonban azt kell vizsgálni, hogy az egyezség nem ellentétes- e az adott állam jogszabályaival.

Az új Pp. koncepciójában felmerült az is, hogy a megállapodás jóváhagyása közjegyző által is megtörténhetne. Ez a megoldás nem támogatható. Egyrészt a bírósági szervezeten belül létrejött okirat végrehajthatóvá nyilvánításába külső szereplő bevonása indokolatlan. Másrészt amennyiben a feleknek célja az, hogy az eljárás végén végrehajtható okiratot kívánnak a kezükben tartani, úgy az eljárást célszerű azon fórum előtt lezárni, ahol indult, nevezetesen a bíróság előtt.

Az ösztönző tényezők mind a felek, mind a bíróság oldalán megjelennek. A felek oldalán az anyagiak és a vita végleges lezárásának igénye egyaránt szerepet játszik.

Indokolt annak vizsgálata, hogy a közvetítőhöz fordulás pénzügyileg ösztönző szabályai (illetékkedvezmény, költségviselési szabályok) továbbfejleszthetőek-e.

Az egyezség tekintetében a törvény nem tesz különbséget a tekintetben, hogy az egyezség a tárgyaláson jött –e létre vagy megelőzte egy közvetítői eljárás. Elsőre talán indokolatlannak is tűnhet, hogy egyezség és egyezség között az illetékfizetés

---

¹³

2008/52/EP Irányelv

szempontjából különbséget tegyünk. Hiszen a bírósági szervezetrendszert a bírósági közvetítés ugyanúgy foglalkoztatja.¹⁴

Azonban ha a közvetítői eljárásban született egyezség és a tárgyaláson létrejött egyezség között e tekintetben különbséget tennénk, a motiváció a peren kívül egyezsége anyagi oldalról is megjelenne a felek számára.

A bíróság számára ösztönzésként hat, ha a bírónak lehetősége van olyan előkészítő tárgyalást tartani, ahova megidézi a feleket, megbeszéli velük a közöttük fennálló vita körülményeit, megoldási javaslatokat vázol fel és egyúttal bátoríthatja őket a mediáció igénybevételére. Ez azért is hasznos, mert általa megismerhető a felek véleménye: tudnak –e arról az eshetőségről, hogy közvetítői eljárást lefolytatását is kérhetik, élnek –e ezzel az alternatívával vagy ragaszkodnak a bíróság eljárásához, ha elutasítják, miért teszik ezt. Ez a megoldás a Pp. koncepciójának azon pontjával - ahol a perelőkészítésre nagy hangsúlyt fektet – teljes mértékben összhangban van. A perelőkészítés, állítási szakasz szolgálhat ezen feladat elvégzésére.

Az egyezségi kísérletre idézés jelenleg is alkalmas lehet a felek álláspontjáról való tájékozódásra. Alapvetően persze nem ezen célt hivatott betölteni, hanem az azonnali, gyors megoldást célozza. Lehetséges forgatókönyv azonban a felek részéről, hogy a kedvezőbb illeték miatt próbálkoznak az egyezségi kísérletre idézéssel. Ha esetleg kiderül, hogy az eljárás nem lezárható ezen keretek között kell csak kiegészíteni az illetéket a peres eljárás illetékére.

A bíróságokra összességében 2013. évben érkezett több mint 200 000 peres ügy és csaknem 1 000 000 nemperes ügy lefolytatása során – alap vagy háttérjogszabályként – a polgári perrendtartásról szóló törvény kerül alkalmazásra, ezek hatékony és időszerű lefolytatásához elengedhetetlen egy új törvény megalkotása.¹⁵

Az ügyteherrel, illetve a feladatok bíróságon belüli „újraosztásával” kapcsolatban azonban más kérdések is felvetődnek, pl. a koncepció is javaslatot tesz albírói státusz létrehozására. Jelenleg még nem ismert (bár elképzelés van róla), hogy az albírói státusz mellé milyen feladat társul. Amennyiben ez szintén tehermentesítést jelent a bíró számára, az alternatív vitarendezés csupán számszaki szempontból már nem annyira ösztönző. Az ügyteher csökkentés helyett sokkal ösztönzőbb lehet nem számokon keresztül, hanem az

---

¹⁴ A felek nemcsak bírósági közvetítőt vehetnek igénybe. Bár az eljárások ezen szakaszában már tipikusan azzal a lehetőséggel élnek, hogy a számukra ingyenes közvetítőt választják.

¹⁵ Az új Polgári perrendtartás koncepciója, 2. oldal

ügy jellegétől függővé tenni a bírósági közvetítés igénybevételét.

A hatékonyság nem feltétlenül csak számokban mérhető, azonban kétségtelenül a mediáció célja lehet a koncepcióhoz igazodóan a minél gyorsabban, ésszerű időn belül befejeződő perek száma.

A mediáció fontos aspektusa az időszerűség vizsgálata is, melynek során megállapítható, hogy hozzájárul a polgári peres eljárások ésszerű időn belül történő befejezésének igényéhez. Saját tapasztalatom szerint a peres eljárásban kitűzendő tárgyalást időben jóval meg tudja előzni az első közvetítői megbeszélés, netán a megállapodás megszületése is. Természetesen az időtényezőnél nem szabad figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a gyors eljárás bizonyos esetekben a hatékony megoldással egyenlő, máskor azonban, a konfliktus természetéből fakadóan időt kell engedni annak „érésére”. Erre szolgál, hogy egyetlen közvetítői ülésen nem oldható meg feltétlenül az ügy, tipikusan családjog esetekben második ülésre is szükség van. Azonban az eljárások még ekkor is befejeződnek 1-2 hónapon belül.

Indokolt lehet annak a megfontolása is, hogy amennyiben a mediációban megállapodás jön létre, azt a bíróság soron kívül hagyja jóvá. Tapasztalatom szerint ez a gyakorlatban működik, de csupán a bíró hozzáállásától függ az, hogy a megállapodás jóváhagyását célzó tárgyalást milyen közeli határrapra tűzi. Amennyiben a soronkívüliség kimondása jogszabályban lenne szabályozott, az a peres eljárás ésszerű időn belül történő befejezésének elvét erősítené. Amennyiben a felek ezzel tisztában lennének, számukra is megnyugtatóbb, hogy belátható időn belül kezükben lehet egy végrehajtható okirat.

A hatékonyság körében fel lehetne mérni, hogy hány esetben került sor kötelező és önkéntes alapon igénybevett mediációra, melyikből milyen arányban vezetett sikerre az eljárás, azaz született megállapodás. A bíró fel tudja mérni, hogy az adott esetben hatékonyabb lehet-e ez a megoldás? Mostanáig erre vonatkozóan statisztika nem áll rendelkezésre, azonban 2015. első negyedétől kezdődően olyan statisztikai adatgyűjtés történik, amely a közvetítést több aspektusból közelíti meg. A statisztikából eddig a konkrét számokon és az igénybe vett ügyek jellegén túl immár nyomon követhető lesz az is, hogy arra önkéntes jelleggel vagy kötelezés során került sor. Továbbá külön kimutatható az, hogy egy ügyben hány ülés, megbeszélés történt. Ennek elemzése révén a jövőben fel tudjuk azt mérni, hogy melyik ponton van még teendő.

6. Következtetések, összegzés

A jogkereső, bírósághoz forduló emberek elvárása az, hogy az igazságos ítélet meghozatala automatizmusként működjön. Persze az igazságos bírói döntést a győztes fél értékeli annak, ugyanaz a döntés más aspektusból - még ha jogilag teljesen megoldott az ügy - nem is annyira igazságos.

Ezért kell bizonyos esetekben a jogvitát leválasztani magáról a konfliktusról. A jogi formát öltő konfliktus háttérében álló emberi konfliktusok megértése és megoldása a jog eszközeivel nem lehetséges. A jogi kérdések mögött meghúzódó konfliktusok azonban a perben mégis megjelennek. Mít tehet ez esetben a bíró, hogy tartja mederben a tárgyalást? Meddig kell érzelmi kérdésekkel foglalkoznia és mikor áttérni a jogvita eldöntésére. Ezekben az érzelmekkel „terhelt” ügyekben kell felismerni annak a lehetőségét, hogy mutassunk más utat is a jog- és igazságkereső feleknek.

Az állami szerepvállalás nélkülözhetetlen a társadalom egészét érintő, ösztönző rendszerek kialakításában: mivel az igazságszolgáltatás letéteményese a bíróság, a vita színtere a bíróság, itt jelenik meg a konfliktus, itt kell kezelni. A bíróság előtt megjelenő viták rendkívül széles palettát ölelnek fel, az élet minden területét érinthetik.

A vita, a felek közötti egyet nem értés forrása mégiscsak egy jogi kérdés. A konfliktus alapja korántsem biztos, hogy jogi kérdés, de a megoldást, az ügy lezárását mégiscsak a jog eszközeivel kell megtenni. A jogi kérdés megoldás mellett pedig a felek nyerteszen kerülhetnek ki az eljárásból, ha a viszonyuk más síkon is rendeződik.

A bírósági eljárás nagyon fontos része a vitarendezésnek. De megközelítés kérdése, hogy a vitarendezést valóban lecsupasztjuk-e a jogvita rendezésre vagy képesek vagyunk mi (a bírósági szervezeten belül) egy olyan konfliktus kezelési mechanizmus működtetésére, amely megtalálja az egyedi vita rendezésére leginkább alkalmas megoldást.

A bírósági struktúra kiépítése még a folyamat elején megkönnyíti a felek számára, hogy a vitarendezés melyik formáját válasszák. Ezen cél érdekében a bírák, a mediációval foglalkozó szakemberek jogi képzésén túl folyamatos olyan speciális képzésben is részesülniük kell, ahol a konfliktuskezelés, feldolgozás van a központban. A bíróról ennek felismerése nemcsak azért fontos, hogy időben közbe tudjon lépni, hanem azért is, hogy esetleg azt vegye észre, hogy valamelyik fél pl. információszerzés vagy

időhúzás végett a mediációt kívánja felhasználni a céljai elérése érdekében.

A konfliktusok egyes szakaszainak a felismerése a bíró részéről nem csupán a jogi kérdés megválaszolását jelenti, hanem egy olyan ponton történő beavatkozás lehetőségének a felismerését, amely hatékonyságában célravezetőbb. Az ügy jellegénél, a konfliktus mibenléténél, természeténél fogva különbséget kell tenni és felismerni a megfelelő eseteket.

A békítés sokszor nem más, mint alkufolyamat: minden érvrendszer, tudatos eszközt, szisztematikus áttekintést és elemzést mellőz. Jellemzően a jogi képviselők részvételével zajló mediáción érhető ez tetten. A beszélgetés alkufolyamattá válik, feltételek felállítása mellett hajlandó a másik feltételeit teljesíteni. Nem hibáztatható a jogi képviselő sem, hiszen jogásként tisztán jogkérdés vizsgálata és objektív szempontok sorrávételével és azok teljesülésében lát egyértelmű megoldást. A szemléletbeli különbségre itt kell felhívni a figyelmet és a jogi probléma mellé odarendelni a miértet, annak érzelmi oldalát is megvizsgálni. A felelősségünk ebben óriási.

Ugyanígy a feleknek is szokniuk kell az új hozzáállást, felelősségvállalásuk mérték a közvetítésben felerősödik. Szerencsére az élet nem minden területét fedi le a jogalkotás és tudunk ezáltal egzakt jogi megoldásra jutni. A jog hálójában lévő rést ki kell töltenünk olyan alternatív megoldásokkal, amelyek élettel töltik meg az adott szituációt. Ehhez elengedhetetlen a kommunikációs, pszichológiai aspektusok ismerete, melyen keresztül tartalommal töltjük fel a jogszabályt és a felek életszerű, alkalmazható végeredményt kapnak vagy önmaguk jutnak ilyen eredményre.

Ezért a közvetítésnek kiemelkedő jelentősége van a jogi kultúra átalakulásában is. Nem csak a felekre van hatással, olyan kölcsönhatás jelenik meg ezáltal, melyből a bíró, az ügyvéd mind profitálhat. Elvezethet ahhoz a felismeréshez, hogy a jogvita eldöntésével nem feltétlenül zárul le egy eljárás, nem jogtechnikai kérdésről van szó. Hiszen a döntés mélyen belenyúl a felek életébe. Ezzel a döntéssel pedig nem mindegy, hogy hogyan tudnak együttélni. Az előrelátás és a hosszú távú működés vizsgálata eredményre vezetőbb.

Makó, 2015. július 31.

Szurbikné dr. Makó Tímea
Orosházi Járásbíróság, bírósági titkár

Irodalomjegyzék

1. Németh János - Varga István, Egy új polgári perrendtartás alapjai, Hvgorac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2014.
2. Az új Polgári perrendtartás koncepciója
3. Nagy Márta: Bírósági mediáció, Bába Kiadó, Szeged 2011
4. Dr. Gyengéné Dr. Nagy Márta: A mediáció az igazságszolgáltatásban családjogi specialitások PhD értekezés 2009
5. A polgári perrendtartás magyarázata, Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó Budapest, 1999 I. kötet